

MI ÚJSÁG A RÁDIÓBAN? – 1957 TAVASZ

Simándi Irén

Összefoglaló:

A tanulmány célja, hogy bemutassa a Magyar Rádió forradalom utáni újraindulásának rövid történetét 1957 tavaszán. A levéltári dokumentumok, a *Műsorborítékok*ban megmaradt iratanyag és a *Rádió és Televízió Újság*¹ hasábjain megjelent fontosabb események elemzésével betekintést nyújtunk arról, milyen elvárásokat fogalmazott meg a pártvezetés, és ennek következményeképpen hogyan változott meg a rádió műsorpolitikája. A rádió iratanyagában már 1953-tól megtalálhatóak a Televízió indulását és működését tartalmazó források, ezek a két intézmény történetében a további több mint egy évtizedben is meghatározóak lesznek.

Kulcsszavak: rádió, párt, propaganda, mezőgazdaság, Kádár-korszak

Abstract:

The aim of this paper is to present a brief history of the re-launch of Hungarian Radio after the revolution in the spring of 1957. By analysing archival documents, the material preserved in the programme envelopes and important events published in the columns of the Radio and Television Newspaper, this paper provides an insight into the expectations of the party leadership and how the radio's broadcasting policy changed as a result. The radio's records from 1953 onwards include sources relating to the launch and operation of Television, which will continue to be a key factor in the history of the two institutions for more than a decade to come.

Keywords: radio, party, propaganda, agriculture, Kádár-era

¹ *Rádió és Televízió Újság* (továbbiakban: *RTVÚ*). Februárban a korábban 8 oldalas lap 16 oldalon jelent meg. Lévai Béla (1980): *A rádió és a televízió krónikája 1945–1978*. Tömegkommunikáció Kutatóközpont, Budapest. 190. (A február 4. és 10. közötti műsort tartalmazó II. évfolyam, 5. szám ára 1 forint, a következő, 6. szám ára már 1 forint 50 fillér volt. Lásd: *RTVÚ*.)

Bevezető

1957 januárjában a Kossuth rádió adását a parlamenti stúdióban szerkesztették, és Lakihegy sugározta.² A rádió vezetője Gács László³ kormánybiztos volt. A rádió nem sugárzott egész nap műsort, az energia- és a szakemberhiány miatt. A Petőfi rádió február 11-én állt üzembe, kezdetben 14 óra és 22 óra között sugárzott műsort.⁴ Az adás a Parlamentből áprilisban költözött vissza a Bródy Sándor utcába.⁵ Ebben az időben vélte biztosíthatónak a helyszínt a Kádár-kormány.

² A Magyar Rádió 1956. október 23–24-i ostroma után, 24-én hajnalban elhallgatott a Kossuth rádió. A Bródy Sándor utcai stúdiókban nem készült műsor, a közvetítést Lakihegy vette át. A híreket a lakihegyi állomás vezetője, Dudás Béla olvasta rá az utasító mikrofonra, amely ráment az adóra. A Parlament épületében már október 23-án este a rádió két technikus, Sági Gáspár és Südi Nándor kiépítették a szükséges technikát a Nagy Imre-beszéd közvetítésére. A beszéd közvetítése ugyan elmaradt, de az összeköttetés Lakihegygel megvalósult. Ezért vált lehetővé a Kossuth rádió adásának közvetítése a Parlamentből. A Kossuth rádió, Szabad Kossuth rádió néven, 1956. október 30-a és november 4-e között működött. November 4-e és november 7-e között a Kossuth rádió adását, valamint a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulásáról Münnich Ferenc nyilatkozatát a Szolnoki Nagyadó sugározta. A rádió a Nagy Imre-kormány alatt és a Kádár János vezette Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulása után is a parlamenti stúdióból működött. Lásd erről bővebben: Simándi Irén (2016): *Politika, társadalom, gazdaság a Magyar Rádióban 1953–1956*. Gondolat Kiadó, Budapest. 436–464.

³ Gács László (1903–1968) újságíró. A Magyar Rádió és Televízió elnöke, az OTP vezérigazgatója. Gimnáziumi éve alatt került kapcsolatba a munkásmozgalommal, a Tanácsköztársaság kikiáltása után belépett a KIMSZ diáktagozatába. 1928-tól a KIMSZ tagja, 1929-ben illegális tevékenységéért kilenchnapi börtönre ítélték. 1930-tól a KMP Budapesti Területi Bizottságának tagja. 1932-ben szerkesztője a *Vörös Figyelő* című illegális folyóiratnak. Ismét börtönbe került. 1933-tól textilmunkásként dolgozott, közben a szakszervezetben végzett politikai munkát. 1936-tól az újpesti textilmunkások helyi csoportjának egyik vezetője volt. 1938-tól Rózsa Ferencsel együtt részt vett az illegális KMP újjászervezésében, majd éveken át irányították a KMP munkáját. 1941-ben illegálisra vonult. A KMP Központi Bizottságának tagja 1942–43-ban, a Budapesti Területi Bizottságnak 1941. januártól. 1944 áprilisában elfogták és 10 évi börtönre ítélték, de Németországba hurcolása közben, decemberben megszökött. 1945 után az Újpesti Posztógyár üzemi bizottságának titkára, majd a *Szabad Nép* munkatársa, a Textilipari Dolgozók Szakszervezetének titkára, a *Textilmunkás* című lap felelős szerkesztője, illetve a *Friss Újság* (1946–47) és a *Népszava* szerkesztője (1947–49). 1948–49-ben a Szakszervezetek Országos Tanácsának (SZOT) főtitkárhelyettese volt; 1949 őszén kizárták az MDP-ből. 1951-ben koholt vádak alapján a Rajk-perben letartóztatták, 1954-ben szabadult, 1956-ban rehabilitálták. 1957–1962 között a Magyar Rádió és Televízió kormánybiztosa és elnöke, 1962-től haláláig az Országos Takarékpénztár (OTP) vezérigazgatója és az MSZMP Központi Revíziós Bizottsága, majd Központi Ellenőrző Bizottsága, a Budapesti Pártbizottság és a Textilipari Dolgozók Szakszervezete központi vezetőségének tagja volt. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC04834/04901.htm> (letöltés dátuma: 2024. 12. 30.).

⁴ Lévai Béla: i. m. 190.

⁵ Uo. 193.

1957-től a *Magyar Rádió* és a *Magyar Televízió* működése és története szorosan kapcsolódott egymáshoz. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány augusztus 18-án kormányrendelettel a Magyar Rádió nevét *Magyar Rádió és Televízióra* (MRT) változtatta, a két intézmény 1974-ig egy vállalat volt.⁶ A Magyar Televízió története 1953-ban kezdődött, amikor január 23-án a Minisztertanács rendelete engedélyezte a Magyar Televízió Vállalat létrehozását, s már december 16-án elkezdődtek a saját gyártású adóberendezés első próbaadásai a Gyáli úti postakísérleti állomásról. Az Orion gyárban pedig megkezdtek a televíziós vevőkészülékek tervezését. Az év végén már ezeken a készülékeken nézhetők a megindult kísérleti adást. (Az első hazai készülékeket 1954-ben mutatták be nagy érdeklődést keltve az őszi Mezőgazdasági Kiállításon.)⁷ Az MTVA Archívumában megmaradt 1954-es ügyrend magában foglalta a vállalat szervezeti felépítését – amelyhez már a televízió is tartozott –, a vezető testületekét, azok működését, valamint meghatározta a műsorkészítés legfontosabb fázisait. A dokumentumban leírtak a rádió működésére vonatkozóan kisebb változtatások mellett a rendszer-váltásig érvényben voltak.⁸

A Magyar Rádió irányítását a forradalom után az MSZMP⁹ Agitációs és Propaganda Bizottsága (APB) irányította. A testület az Ideiglenes Központi Bizottság 1956. november 11-ei határozata alapján kezdte meg újból a működését munkabizottságként, vagyis nem volt apparátusa. *„Az általa tárgyalt anyagokat a leggyakrabban a párt különböző osztályai – 1956 után az agitációs és propaganda, valamint a kulturális osztályok – készítették el, esetleg valamely állami szerv – a sajtóügyek kapcsán a Tájékoztatási Hivatal, a Magyar Rádió és Televízió és az MTI jöhetett leginkább szóba.”* Az APB által elfogadott határozatok és állásfoglalások az adott területre kötelező érvényűek voltak.¹⁰

⁶ Uo. 157.

⁷ *Rádióhallgatók könyve*. Minerva, Budapest. 1958. 42.

⁸ Simándi Irén: i. m. 149–160.; A témáról lásd bővebben: Rajcsányi Péter (2019): *A Magyar Televízió kezdeti évei. Elhallgatott tények 1952–1958*. Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr. 3–364.

⁹ A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), az 1948. június 12-én megalakult Magyar Dolgozók Pártja (MDP) utódaként, 1956. október 31-én jött létre. Az új párt lapja a *Népszabadság* volt. A párt a Nádor utcai pártközpontban Kádár János elnökletével tartotta meg első ülését. Lásd erről: *1956 Kézikönyve. Kronológia*. (1996): 1956-os Intézet, Budapest. 163–164.

¹⁰ Lásd erről: Takács Róbert: A sajtóirányítás szervezete a Kádár- korszakban. *Médiakutató*, 2009. ősz. https://mediakutato.hu/cikk/2009_03_osz/07_sajtoiranyitas_kadar (letöltés dátuma: 2025. 01. 04.). *„Az Agitációs és Propaganda Bizottság tagjait rendszerint a pártkongresszusokat követően választotta meg a Központi Bizottság – az ideológiai titkáron túl a bizottság által átfogott területek vezetői közül. A forradalom utáni első évtizedben az APB kis létszámmal működött, hatásköre, döntéseinek érvényességi köre nem volt egyszerűen szabályozva.”* Uo.)

Mi újság a rádióban?

„Új címünk: Szentkirályi utca 25/a. A Rádió azért a régi helyén van, csak a bejárat változott meg. A Bródy Sándor utcai kapu helyét ugyanis deszkafal takarja. Mert az elmúlt hetek eseményei során a Rádió épületei közül [...] ez sérült meg a legjobban.” A szakemberek felmérték a károkat, és megállapították, hogy a „sérülések nem olyan súlyosak, hogy lebontásra kellene sort keríteni. Minden remény megvan arra, hogy néhány hónap múlva ez az épület is használható lesz.” A rádió osztályai a sértetlenül maradt vagy már a helyreállított épületekben dolgoznak. A műsorkészítés már elkezdődött, a magnószalagok és az technikai eszközök segítségével valamilyeni műsortípusban változatos adások készülnek. A rádió gyűjteményei, a hanglemeztár és a magnetofontár sértetlenül maradt, így a pótolhatatlan zenei felvételek továbbra is a műsorkészítés rendelkezésére állnak. A stúdiók közül komolyabb kár egyikben sem keletkezett. Az ablakok üvegezése folyamatosan történt. Komolyabb kár a rádió technikai központjában az „Erősítőben” keletkezett. A rádió műszaki szakemberei az anyag- és alkatrészhiányt „leküzdve” igyekeztek újra használhatóvá tenni a berendezést.¹¹ A rádió épületeiben, technikai felszerelésében keletkezett károkról 1956. december 31-én készült részletes jegyzőkönyv. A károk felmérését a kármegállapító bizottság tagjai végezték: Mike Gyula gazdasági vezető, Gáti Ödön, az Üzemgazdasági Osztály vezetője, Kerpel Róbert főmérnök és dr. Marosi Jenő jogi tanácsadó. A kármegállapító bizottság szerint a jegyzőkönyvben felsorolt károk az „október 23-át követő események során állottak elő”. A károk „részben a harci események során keletkeztek akként, hogy a harci események során megsemmisültek vagy megrongálódtak, másrészt úgy állottak elő, hogy a berendezési és felszerelési tárgyakat részben a harci események alatt, részben azokat követően az épület őrizetlensége miatt ismeretlen tettesek ellopták.” Az épületekben történt károk a „harc események során keletkeztek”. Ezek esetében a bizottság a szakértők által felbecsült kárösszeget feltüntették a jegyzőkönyvben, amely összességében: 3 637 206,43 forint volt. Az összeg a helyreállítási munkák után „egy-két hónap múlva” vált véglegessé.¹²

A rádióban újrainduló munkát, a készülő műsorokat mutatta be a „Mi újság a rádióban” című, 1957 elején a *Rádió és Televízió Újságban* megjelent cikk. „Egyre több stúdióban, egyre több próbára, felvételre szólítja a próbatábla a stúdió folyosóján egyre nagyobb számban megjelenő színészeket, zenészeket. A Rádió portája sem a hosszú hetek alatt összegyűlt küldeményekből áll már; mind több friss keltezésű levél érkezik. Különösen a karácsonyi műso-

¹¹ „Új címünk: Szentkirályi utca 25/a.” *RTVÚ*, 1956. I. évf. 1. sz. december 17–23. 4.

¹² Lásd erről részletesen: Jegyzőkönyv. Az 1956. évi október 23. napja utáni események során keletkezett károkról. 1956. december 31. Simándi Irén: i. m. 465.

rok¹³ után lendült fel a levelezés: sokan fejezik ki megelégedésüket a hármass ünnepek műsorával, annak összeállításával, mondanivalójával, tartalmával.” A cikkben az olvasói levelekből is idéztek. Az egyik hallgató pl. azt írta, tisztában vannak rádiót ért károkkal, de nagyra becsülik azt az erőfeszítést, amellyel „igyekeztek úrrá lenni a nehézségeken,” és a hallgatóságot örömmel töltötte el a működő rádió ténye. Kérdést tettek fel a hallgatók a Petőfi adó működésével kapcsolatban: Nem azért hallgat-e a készülék, mert sérülés érte? Az adó hallgatásának az energiahiány az oka, közölték. Az írásban igyekeztek megnyugtatni a hallgatókat arról, hogy ha több energia áll rendelkezésre, újra sugározni fog a Petőfi adó is, és nemcsak a Kossuth műsorát közvetíti, hanem önálló adásai is lesznek.

A rádió XXIII-as stúdiója előtt a *Rádióénekkar* tagjai várakoztak Vásárhelyi Zoltán¹⁴ karnagy érkezésére, és már kezdődött is a próba. Az együttes nemcsak a rádiós szereplésre, hanem ausztriai és svájci vendégszereplésre is készült, és nagy izgalommal várták az út engedélyezését. Szintén jó hír volt, a *Gyermekénekkar* januárban kezdheti majd a próbákat. A VI-os stúdió ajtaján is kigyulladt a piros lámpa, amely most Gyulai Gaál János zeneszerző *Concerto* című művének felvételét jelezte, amelyet nemsokára a közönség is hallhat.¹⁵

A *Falurádió* számos új műsorral készült 1957 elején a gazdatársadalom szakmai segítésére, olvashatunk erről a *Rádió és Televízió Újság* januári számában. A reggel hat órakor elhangzott új műsor, a *Gazdálkodjunk korszerűen* címmel induló sorozatban egy-egy nagyüzemet vagy annak egy termelési ágazatát mutatták be. De ellátogattak egyéni gazdaságokba is. Másik induló műsorok a *Tanuljunk egymástól* címet kapta, ahol kiváló teljesítményt elért gazdák és dolgozók munkamódszereit ismerhették meg a hallgatók. A *Heti gazdanaptár* című adásban a mezőgazdaság elismert tudósai, kutatói, szakemberi mondták el tanácsaikat az éppen aktuális munkák elvégzéséhez. A *Mezőgazdasági kislexikon* című műsorban az agrártudományban használt szakkifejezéseket magyarázták a gazdáknak, és a szakágban új eredményeket elért fiatal kutatókat mutatták be. Az is-

¹³ Lásd erről: uo. 462–464.

¹⁴ Vásárhelyi Zoltán (1900–1977) kóruskarnagy, zeneszerző, főiskolai tanár. 1942-től a budapesti Zeneművészeti Főiskola tanára volt. 1949-től a karvezetőképző tanára. 1938–1948 között számos munkáskórust és üzemi énekkart vezetett. A háború éveiben is vállalta – a hivatalos letiltás ellenére – a Kodály-Ady-féle *Felszállott a páva* c. kórusmű vezénylését. 1946-tól a Munkásdalosszövetség országos karnagya volt. Vezette a MÁVAG (M. Áll. Vas-, Acél- és Gépgyárak) Acélhang férfikórusát, mellyel a budapesti nemzetközi versenyen nyert első díjat 1948-ban. Ezzel a kórusal 1947–1950 között külföldön számos hangversenyen lépett fel. Alapító karnagya volt a Honvéd Művészegyüttes férfikarának, és művészeti vezetője a Rádió Énekkarának. Több koncerten vezényelte az Állami Hangversenyzenekart és a Rádiózenekart. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/v-78466/vasarhelyi-zoltan-7858D/> (letöltés dátuma: 2024. 08. 04).

¹⁵ Mi újság a rádióban? *RTVÚ*, 1957. II. évf. 1. sz. január 7–13. 6.

meretterjesztő, *Mezőgazdasági érdekességek* címet viselő adásban a különleges talajfajtákat és növényeket ismertették meg a hallgatókkal.

A 13 órakor kezdődött hosszabb műsoridővel tervezett adást sok érdekes riportötlettel színesítették, amelyekben a *Falurádió* munkatársai a vidék mindennapi problémáira világítottak rá. Továbbá olyan terveik is voltak, hogy egy-egy jelentős témának külön műsort szánjanak, például: a hagyományos tájkultúrák bemutatásának. Ezekben a műsorokban a tervek szerint a „*kaposvölgyi és rábamenti*” állattenyésztés, a szegedi kalocsai paprika, a kecskeméti kajszibarack, a szatmári szilva, a hevesi dinnye, a zalai téli körte, a szabolcsi Jonatánalma, a makói hagyma stb. jelentőségéről szólnak a szakemberek. A *Látogatás a történelmi borvidékeinken* című műsorral a készítőik célja az volt, hogy rámutassanak azokra az okokra, amelyek ennek a fontos ágazatnak a fejlődését akadályozzák. A *Béklyók nélkül* című adásban azt vizsgálták, hogyan él önállóan egy állami gazdaság, termelészövetkezet, gépállomás, és mint jelent az egyéni gazda számára a függetlenség. A *Falurádió* munkatársai olyan műsorban is gondolkodtak, amelyben kiváló mezőgazdasági szakembereket mutatnak be, portrészorozat keretében. *Akik a helyükbe lépnek, Falusi negyedóra* címmel a falusi fiatalokat foglalkoztató kérdésekről beszéltek. A *Hagyományos paraszti társulások* című adás az „igazi önkéntes” szövetkezetek szerveződésének módját tárgyalta. Egy új, 15 perces adás azt vizsgálta, milyen lehetőségei vannak a belterjes gazdálkodásnak az egyéni gazdaságokban. Ritka, eltűnőben lévő mesterségekről is terveztek műsort a rovat munkatársai, ilyenek például a nyeregkészítők, a fazekasok, a mézeskalácsosok. A vidéki ünnepekről, a disznóvágásokról, a falusi lakodalmakról, a fonóról vagy a vásárokról sem feledkeznének el. Az írás tanulsága szerint műsorban, ötletben nem volt hiány, azoknak a hallgatóknak, akik kétkedtek mindezek megvalósításában, azt a tanácsot adta a cikk készítője, hogy hallgassák a *Falurádió* reggeli és 13 órai adásait!¹⁶

A „Petőfi rádió Budapest...” című cikkben, ahogy már korábban is írták, megemlézték, hogy a hallgatók érdeklődtek a rádió iránt. Az újság február végén, március elején megjelent száma jó hírt közölt az olvasóival. „*Három hónapig hallgatott. Most újra megszólalt s első napjaiban Petrarcaról beszélt, Bizet zenéjét üzenté az éterbe, szólt Tessedik Sámuelről és Goethe-ről.*” 1956 október 23-án a „*Bródy Sándor utca táján torlott össze először a tömeg s ha majd a történetíró tolla megírja azoknak a napoknak az eseményeit, jókora helyet kap művében a rádió is. Olcsó frázis lenne csak úgy köszönteni: lám már elértünk oda is, hogy sebesült házak gyógyítása után az elnémult adó is visszacapja hangját. Ő, akinek a nevét viseli, nem szerette a frázisokat. Mit kívánjunk hát az újra megszólaló adónak?*” Természetesen először is „*jó munkát,*” érdekes műsorokat, olyanokat, hogy a rádiókészülékek mel-

¹⁶ Mi újság a Falurádióban? *RTVÚ*, 1957. II. évf. 3. sz. január 21–27. 2.

lett a hallgatóktól csak dicséretet kapjanak a rádió szerkesztői és munkatársai. *„És azt, hogy mielőbb újra meghitt otthona legyen a ház, amelyen ma még ott fájnak a falak és szobák vad sebei. Kívánjuk, hogy minden munkájával az új haza építését szolgálja – azzal az örök paranccsal, amit névadója írt fénylő betűkkel a magyar szívekbe:*

*Egy új hazát, mely szebb a réginél
És tartósabb is, kell alkotnotok,
Egy új hazát, ahol ne légyenek
Kíváltságok kevély nagy tornyai,
Sötét barlangok, denevértanyák,
Egy új házat, hol minden szögletig
Eljusson a nap tiszta levegő...”*

További jókívánság, hogy a rádió *„mindig legyen méltó Petőfi nevére; a költőére, aki tudta, hogy a magyar szabadság zászlaja csak akkor csattoghat szabadon a szélben, ha lobog, él a világszabadság piros zászlaja is”*.¹⁷

A Rádió és Televízió Újság rendszeresen tájékoztatta olvasóit a televízióadó építési munkálatairól. A márciusi számban magát az adónak helyet biztosító Széchenyi-hegynek a meglétét emelték ki: *„...a hegynek sok erényét dicsérték már e város hódolói, de egyre még alig gondoltak. Arra nevezetesen, hogy egyáltalán milyen jó, hogy van! Mert, ha nem volna, akkor most, a huszadik század derekán egyenesen »ki kellene« találni – feltéve, hogy televíziót akarunk. De hát van hegyünk és így a hátán építjük föl”* az 53 méteres, 11 emelet magas adótornyot, a tetején egy 39 méteres antenna-árbóccal, és ezzel megközelítően 550 méteres tengerszint fölötti magasság érhető el. Az épülő tornyot érdeklődve vizsgálták a hegyre kora tavasszal érkező kirándulók, próbálták elképzelni, hogyan néz majd ki, ha felépül. Az épület nyolc emeletét már betonburkolat fedte, a legfelső három emelet betonozására tavasszal kerül sor. Haladni kell az építési munkákkal, mert május 1-jén érkeznek az NDK-ból a szakemberek, és velük együtt a technikai berendezések is. A három felső emeletre mikroállomások kerülnek, itt *„veszik a helyszíni közvetítésekről, illetőleg a stúdióból mikrohullámú adókon felküldött műsort”*. A következő három emeleten (8., 7., 6.), lesz az adóberendezés, műhelyek, raktárak, irodák, fürdő, öltöző, pihenőhelyiségek. A földszinten egy elegáns fogadóhelyiség áll majd a vendégek és a munkatársak rendelkezésére. A tervek szerint novemberben már működni kell a toronynak.

A legfontosabb kérdés: milyenek lesznek a vételi viszonyok? A működő kisebb teljesítményű adó vételi körzete a Cegléd, Gyöngyös, Komárom, Székesfehérvár térségét jelenti. A nagyadó az ország jelentős részét *„besugározza”* majd. Maradnak olyan területek, ahol a domborzati viszo-

nyok miatt nem lehetséges a műsorok sugárzása, ilyen a Borsod-vidék, ide Miskolcra egy újabb adót építenek, amely közvetíti az adást. A Dunántúl déli és nyugati részének vételi lehetőségeit még meg kell oldani! Mindezt az információt a „szomszédos Hargitában berendezett mostani adóállomáson,” a posta műszaki csoportját irányító Kalmár Jánostól tudtuk meg, írták, mint ahogy azt is, hogy az új adóállomást egy ultrarövid-hullámú rádióadóval is felszerelik. A látogatás végén a rádió munkatársait felvitték a torony legfelső emeletére. *„Körülöttünk csupasz vastraverzek, alattunk szédítő mélység. A metsző szél majd lesodorja az embert. Félelmetes, de nagyszerű! Tiszta az idő, s így minden irányban nagy messzeségekig terjed a látóhatár. És nemsokára annál is tovább, sokkal távolabb képet és hangot sugároz innen a televízió. Furcsa érzés...”*

Visszaérkezve, a rádió riporterének a fiatal mérnök, Armuth András elmondta, hogy a vállalat munkatársai *„legszívesebben mind idekérnék magukat. Pedig nem könnyű a munka, a várostól is messzebb esik, de mindezt megéri a dolog érdekessége, meg hogy azt lehessen mondani: Én építettem a televíziót!”* Igen, a televíziót már nem kell *„még egyszer felfedezni,”* de az emberek számára különleges élményt jelent a találkozás ezzel az épülettel.¹⁸

A *Rádió és Televízió Újság* április végi, május eleji számában egyebek mellett arról számolt be, hogy *„katonai gyászpompával temették el a Kerepesi-temetőben azokat a hős tiszteket, akik 1956. október 23.–24.-én, esküjük-höz híven, életüket áldozták a proletárhatalom rádiójának védelmében. A rádió munkatársai nevében Benke Valéria mondott gyászbeszédet.”*¹⁹

Ugyancsak ebben számban olvashatunk arról, hogyan tudnak a hallgatók külföldre üzenni. Az üzenet legfeljebb öt sor géppel vagy 10 sor kézzel írott szöveg lehet, a feladó és a címzett nevének pontos megadásával, mindezt be kellett küldeni a *„Szülőföldünk szerkesztősége, Budapest, VIII., Szentkirályi utca 25/A.”* címre. Arra is biztosított a rádió lehetőséget, hogy az emberek a saját hangjukon üzenjenek a szeretteiknek külföldre. Az üzeneteket a rádió a fenti címen rögzítette minden héten szerdán 13 óra és 17 óra között. A technikai lebonyolítás a következőképpen történt. Az üzenet díja 30 forint volt. Ezt az összeget a helybeli postán az alábbi címre kellett befizetni: *„Magyar Rádió Külföldi Üzenetek. 100-056-70 számú csekkszámra.”* A csekket minden postán és trafikban meg lehetett vásárolni. *„A csekklap szelvényét az üzenet szövegével kell beküldeni.”* Azoknak, akik szeretnék, hogy az üzeneteiket felvegyék, magukkal kellett vinniük a befizetést igazoló szelvényt. Dalt vagy más zeneszámot időhiány miatt csak több üzenet után tudott közvetíteni a rádió, azokért nem kellett fizetni. Az üzenet közvetítéséről annak feladóját a rádió elő-

¹⁸ Kirándulás – a televízióhoz. *RTVÚ*, 1957. II. évf. 12. sz. március 25. – 30. 7.

¹⁹ Katonai gyászpompával... *RTVÚ*, 1957. II. évf. 17. sz. április 29. – május 5. 3. (A temetés természetesen korábban megtörtént.)

zetesen írásban értesítette. A cikk mellett egy táblázatban a hallgatók láthatták „a Magyar Rádió idegenbe sugárzott adásainak műsorrendjét” is.²⁰

A pártirányítás célkitűzései

A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 2-án, 3-án és 5-én ülésezett, ennek eredményeként határozatot fogadott el az október 23-án kezdődött „események” okairól és előzményeiről,²¹ valamint meghatározta az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága előtt álló legfontosabb feladatokat. A dokumentumból a negyedik és ötödik pontot emeltük ki, mert elsősorban ezek vonatkoztak az új gazdaságpolitikára, a mezőgazdaság átszervezésére, és elsősorban ezek megvalósításában számítottak a rádió propagandaszerepére. A megmaradt adásanyagok jól tükrözik a párt célkitűzéseit.

A határozat negyedik pontjában a gazdaság átalakításánál a legképzettebb szakemberekre számítottak, akiknek figyelembe kellett venni az ország adottságait, sajátosságait. „A népgazdaság érdekeinek megfelelően alkalmazni kell az anyagi ösztönzést minden területen” a műszaki fejlesztés, a minőségjavítás, az önköltségcsökkentés, a termelékenység érdekében. A tervezés fontosságát továbbra is hangsúlyozták, fokozottan figyelembe véve a „népgazdaság legfontosabb arányait,” valamint „ahol ez a szocializmus építését nem veszélyezteti, nagyobb lehetőséget kell biztosítani a magán-szektor fejlesztésére”. A gazdaságpolitika elsődleges szempontja a nemzeti jövedelem elosztása, a beruházási tervek elkészítése, a „dolgozók életszínvonalának fokozatos emelése”. Az ötödik pontban a MSZMP egyik legfontosabb feladatként a „népi állambatalom alapjának, a munkás-paraszt szövetségnek állandó erősítését” határozta meg. A kormány mezőgazdasági politikájának ezen a szövetségen kell alapulnia. A dolgozók életszínvonalának emelése érdekében fokozottan segíteni kell a mezőgazdasági termelés fellendítését, az „egyéni paraszti gazdaságokban” és a „szocialista szektorban egyaránt. Ezt kívánja előmozdítani a kormány a begyűjtési rend-

²⁰ Hogyan üzenhetünk a „SZÍV KÜLDI A TÁVOLBÓL” c. műsorban külföldre? RTVÚ, 1957. II. évf. 17. sz. április 29. – május 5. 3.

²¹ A teljes dokumentum olvasható: Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának határozata. 1956. december 5. In: *A Magyar Szocialista Munkáspárt Határozatai és dokumentumai 1956–1962.* (1979): Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 15–24. (A napirend előadója Kádár János volt. Az ülésen, a vitában az Ideiglenes Központi Bizottság 23 tagjából 21-en szólaltak fel. Ennek figyelembevételével hozta meg a határozatot a bizottság. Uo. 15.)

szer megszüntetésével,²² valamint a „szövetkezeti és állami felvásárlás ki-
szélesítésével”.²³

A rádió propagandaszerepe

Az MSZMP célkitűzéseinek megfelelően 1957 tavaszán szinte minden témában hallhattak a hallgatók műsorokat. A legtöbb adás a mezőgazdaság témakörében készült. Január 17-én az egyéni gazdáknak szóló előadásban abban próbáltak segítséget nyújtani, hogyan lehet fokozni a gazdálkodás belterjességét. Ez a gazdálkodási forma több élelmiszer, ipari nyersanyag termelését teszi lehetővé, tehát több jövedelmet is jelent. A szarvasmarha-tenyésztés akkor válhat belterjesebbé, ha több és jobb minőségű takarmányt kapnak az állatok, és akkor több tejet is adnak. Az egyéni gazdának akkor lesz jövedelmező a szarvasmarha-tenyésztés, ha jó minőségű abrak, széna, silótakarmány áll rendelkezésre, és mindezekkel szakszerűen eteti az állatokat. Erre a téli időszakban is van lehetőség, ha a takarmány minősége megfelelő. Ez azonban attól is függ, milyen a takarmánytermő terület minősége, mennyisége. Ezen a területen sok tennivaló van, mindenekelőtt növelni kell az ún. pillangósvirágúak, elsősorban a lucerna termőterületének nagyságát. A szakemberek véleménye szerint az a gazdaság, amelyben a szántóterület 15–18%-a lucernával van bevetve, ott nem lehet takarmányhiányról beszélni. Az ilyen gazdaságból az állatállomány sok és jó minőségű tejet ad, amit a gazda vihet a piacra. A minőségi szerves trágya pedig tovább növeli a takarmánynövények tápanyagmennyiségét. Ez a körforgás biztosíthatja a magas színvonalú belterjes szarvasmarha-tenyésztést.

Az adásban foglalkoztak még a tavaszi csirkekeltenéssel, amely lehetővé teszi, hogy kora nyáron már piacra kerüljenek a fiatal állatok, biztosítva a baromfi-hús-ellátást és a következő évi tojásállományt. A baromfiteenyésztés sok munkát kíván az egyéni gazdától, és a családi munkaerőt is igénybe veszi. Ebben az esetben a takarmánynak csak egy részét kell biztosítani, a másik felét a baromfiállomány tavasztól őszig maga szerdi össze.

²² Simándi Irén (2016): i. m. 457–458. (A „Napról napra” című műsor 1956. december 5-én este hosszú idő után kedvező hírekkel szolgált a parasztnak: megszűnt a kötelező begyűjtés. A rendelet október 30-án jelent meg, amelyben „véglegesen megszüntették” a begyűjtést, és „ezt a határozatot a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megerősítette,” ezzel „azonnali hatállyal visszaállította [...] a szabad paraszti gazdálkodást.”) Lásd erről bővebben: Papp István (2001): A beszolgáltatási rendszer felszámolása 1956–57-ben. *Sic Itur Ad Astra*, 3–4. sz. 59–89. <https://epa.oszk.hu/01000/01019/00001/pdf/papp.pdf> (letöltés dátuma: 2024. 12. 30.).

²³ Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának határozata, i. m. 26.

A zöldség- és főzelékfélék termesztése is sok kézierőt igényel. Nagyrészt családi összefogásban művelik ezeket a kapásnövényeket. Jó vetőmag, megfelelő termőtalaj és gondozás esetében kiváló minőségű áru kerülhet a piacokra. A mezőgazdaság szektoraiban az optimális terméshozam az őszi, a téli és a kora tavaszi, szakszerűen előkészített és időben elvégzett munkák eredménye.²⁴

A Magyar Távirati Iroda munkatársának nyilatkozott február 16-án Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke, a mezőgazdasági kormánybizottság munkájáról. A szakemberekből és politikusokból alakult kormánybizottság feladata a mezőgazdaság fejlesztési irányának és feltételeinek kidolgozása. A szakbizottságokban kidolgozott javaslatokat, véleményeket összegezve megkapta a kormánybizottság.

Dobi István a nyilatkozat elején elmondta, a bizottság minden tagja felelősségteljes munkájával járul hozzá a „mezőgazdasági termelésünk sorsának megjavítására irányuló” feladatok elvégzéséhez. *„A magyar mezőgazdaság (amint azt a város és a falu dolgozói egyaránt saját életükön, nap-nap után érezték), hosszú éveken keresztül lényegében nem fejlődött – sőt, nem egy tekintetben visszaesett. Különösen aggasztó volt a mezőgazdasági termelés léttalaja, a föld termőereje, évről-évre csökkent. A termelőszövetkezetek szervezésében alkalmazott erőszakos, nem egyszer embertelen módszerek, a mezőgazdasági termeléshez elengedhetetlenül szükséges anyagi eszközök hiánya és a lélektelen, bürokratikus megkötöttségek miatt mezőgazdasági termelésünk távolról sem elégítette ki az iránta megnyilvánuló fokozódó igényeket. A kormány nyilatkozataiban határozottan leszögezte és a bizottság is abból indult ki, hogy a mezőgazdaság fejlődését korábban akadályozó, a parasztemberek életét keserítő káros módszerek újjáéledését nem lehet és nem szabad megengedni.”* A bizottságot a munkája során az az elv vezérelte, hogy a kormány csak a parasztsággal együtt tud határozottan fellépni *„minden olyan törekvéssel szemben, amely a tőkés, földesúri rendszert akarná visszaállítani”*. Dobi István azt is kijelentette, hogy minden eszközzel megvédi és a lehetőségeknek megfelelően továbbfejlesztik a mezőgazdaságban *„ténylegesen elért eredményeket, amelyek a termelés közvetlen fejlődésének egyik alapját képezik”*.

A legfontosabb feladat a mezőgazdaság helyzetét tekintve az *„ország népességének biztos, folyamatos és minőségileg is egyre jobb élelmiszerellátása. A falusi dolgozók jólétének növekedése, egész nemzetgazdaságunk talpraállítása és egészséges fejlődése, a városi lakosság életszínvonalának emelése is elképzelhetetlen a mezőgazdasági termelés erőteljes fellendítése nélkül.”* Cél továbbá az ágazat tudatos és tervszerű fejlesztése, amely feltétele az ipar és külkereskedelem *„hazai viszonylatainak megfelelő, szilárd alapokra helye-*

²⁴ Horváth Sándor: Hogyan fokozhatja a gazdálkodás belterjességét az egyéni gazda? 1957. 01. 17. (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), digitális másolat, Műsorboríték. Adásba ment: 1957. 01. 17. Kossuth rádió.

zésének”. A fő feladat az ehhez nélkülözhetetlen „*politikai és gazdasági feltételek megteremtése*”.

A bizottság a mezőgazdaság fejlesztésére olyan tervet dolgoz ki, hogy a begyűjtés megszüntetése után a parasztság élni tudjon a szerződéses termelés „*szabadságának*” jogával, „*ki tudja használni a termelési adottságokat, szorgalmával, szakértelmével, évtizedek hosszú során felhalmozódott termelési tapasztalatát és az anyagi érdekeltségtől ösztönözve, gyors ütemben növelheti termelését*”. Biztosítani kell a parasztság számára a gazdálkodás feltételeit, mert csak akkor válik lehetővé, hogy a vidék el tudja látni a városi dolgozókat. Fontos, hogy zökkenőmentes legyen az élelmiszer-ellátás, és a mezőgazdasági termékeket a munkások a jövedelmüknek megfelelő áron tudják megvásárolni.

Majd arról beszélt, hogy a mezőgazdaságot a nagyobb hozamot, jobb minőségű termést eredményező belterjes gazdálkodásra kell átállítani. A legfontosabb feladat az állatállomány fejlesztése, amelyhez megfelelő takarmányt kell termeszteni, még akkor is, ha pillanatnyilag kenyérgabona behozatalára szorul az ország. Az állatállomány gyarapítása javítja az „*utóbbi években elhanyagolt talajérő*” pótlását, és növelhető a pillangósnövények termőterülete is.

A téveszek szervezése esetében a bizottságnak az volt az álláspontja, hogy „*csakis politikailag és gazdaságilag kellően megalapozott, a dolgozó parasztszövetségének kedvezményes és önkéntes társulása után létrejött szövetkezetek tudják elősegíteni a mezőgazdaság fellendítését. A kormány a dolgozó nép érdekében a földbirtoklás egészségtelen megoszlásának tudatában, amely a mezőgazdaság termelő erőit szétforgácsolja, nem mond és nem mondhat le azokról a nélkülözhetetlen előnyökről, amelyek a jól szervezett mezőgazdasági nagyüzemek, az állami gazdaságok és a parasztság elhatározása alapján létrejött szövetkezeti nagyüzemek jelentenek.*” A bizottság javasolni fogja a kormánynak, hogy kapjanak anyagi támogatást azok a termelősövetkezetek, amelyek jól működnek, mert ezek a „*termelés nagyobb lehetőségeit*” is hordozhatják magukban, a befektetésből több termést biztosítanak, mint az azonos mértékben támogatott, egyénileg termelő gazdák. Dobi István hangsúlyozta, hogy ez nem azt jelenti, hogy az egyénileg gazdálkodókat anyagilag nem támogatja a kormány; „*minden olyan törekvésükben, amely a termelés fokozására, a paraszti jólét tisztességes úton történő növelésére irányul,*” kapnak finanszírozást.

A bizottság arra vonatkozóan is javaslatot tesz a kormánynak, hogy egyszerűsítse az ügyek intézését, szüntesse meg a fölösleges bürokráciát. Valamint a termelősövetkezetek kezdeményezése alapján a kormány elé terjeszti az érdekképviseletek fontosságát.

Dobi István az elmondottakkal kapcsolatban úgy vélte, a bizottság munkája során „*kialakított irányelvek találkozni fognak az egész parasztság, a mezőgazdasági tudomány és a gyakorlati szakemberek elgondolásai-*

val”. Kifejezte reményét, hogy a „*kitartó, szorgalmas munka, a kormány és a dolgozó nép együttes erőfeszítése sikerre viszi mezőgazdaságunk talpra állásának ügyét*”.²⁵

A *Falurádió* 1957. március 4-én elhangzott reggeli adásában *Gazda-naptár* címmel az aktuális, tavasszal elvégzendő feladatokra hívták fel a gazdák figyelmét, arra, milyen teendőik vannak a szántóföldeken, a gyümölcsösökben és az állatok tavaszi ellátásában. A műsorban hangsúlyozták, hogy március elején a nappali felmelegedést követően az éjszakai komolyabb lehülés fagykárokat okozhat az őszi vetésekben; ezeken a részekben, ha a talaj annyira megszikkadt, hogy hengerrel rá lehet menni, akkor kezdjék el a munkát. A termőtalaj állapotától függően a gazdák alkalmazhatják a simítást, a fogasolást vagy a kultivátor használatát, a tárcsázás csak akkor ajánlott, ha a föld nagyon tömör állapotban van.

Azt a földterületet, amelyet ősszel nem szántottak fel, március elején már el lehet kezdeni, abban az esetben, ha nem sáros a talaj, mert a szalonnás szántással a termőképességet több évre is csökkenteni lehet. A szántás mélységénél figyelniük kell a gazdáknak arra is, hogy míg az őszi mélyszántás hasznos a talajnak, addig a tavaszi árt okoz. A felszántott területet azonnal fogasolni kell. Ha a föld megfelelőképpen szikkadt, akkor meg kell trágyázni, és be kell dolgozni a talajba, ha ez őszel nem történt meg.

A műsorban elmondták a gazdáknak azt is, hogy az idő melegedését követően a megfelelően előkészített talajba milyen növények vetését végezhetik el: napraforgó, borsó, sárgarépa, petrezselyem, len, lencse, árpa kerülhet a földbe. A korai vetéssel biztosítani lehet a növények hosszabb fejlődési idejét, amely nagyobb terméshozamot eredményez, valamint védelmet jelenthet az „*állati és növényi kártevők ellen is*”. Fontos tudnivaló, hogy a „*tavaszi kalászosok és a len magját vetés előtt*” csávázni szükséges. A műsorban a tavaszi vetőmagakcióra is felhívták a gazdák figyelmét. Gondot kell fordítani a konyhakertészetek üvegházainak szellőztetésére is a melegebb déli órákban. A melegágyakban is el lehet kezdeni a föld trágyázását és pl. a fokhagyma dugványozását.

A gyümölcsösökben a fagymentes időszakban kezdődhet a fák telepítése, figyelni kell arra, hogy a tövükhöz földkupac kerüljön. Az ősszel ültetettek esetében a törzsüknél lévő földet el kell egyengetni és tányért képezni a csapadék megtartása miatt.

Az állatok esetében fontos a szervezetükben télen felhasznált vitamin-készletek pótlása, külön gondoskodást igényel a „*növendék, vemhes, szoptató, tenyész és nagytestű állatok vitamin szükségleteinek biztosítása*”. A napi

²⁵ Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének nyilatkozata a mezőgazdasági kormánybizottság munkájáról. 1957. 02. 16. MNL OL, digitális másolat. Műsorboríték. Adásba ment: 1957. 02. 16. 17:40-től. Kossuth rádió.

ellátásukban elengedhetetlen a jó minőségű „szárított széna, zöldtakarmányból készített” siló vagy takarmányrépa etetése.²⁶

A *Falurádió* április elsején adásba ment *Gazdanaptár*ában a Meteorológiai Intézet előrejelzéseit ismertették a gazdákkal, és azt, hogy mindez milyen hatással lehet a megművelt, bevetett földterületek növényeire. A hétre jelzett prognózis szerint a hetek óta tartó enyhe idő után éjszakánként visszatérő fagyok várhatók. A szakemberek szerint ezek komoly károkat nem okozhatnak. A márciusban elvetett magok, dugványok ültetése után a burgonya földbe kerülése a legfontosabb teendő. Az Alföldön megkezdődhet a kukorica vetése, a gazdák figyelmét arra hívták fel, hogy a „tájnak megfelelő fajtájú” vetőmagot vessék el. „Az elmúlt években importált hibrid kukorica termése az évben magasabb hozamot biztosít.”

Az őszi gabonák fogasolásának, boronálásának is elérkezett az ideje, a „gyökércsutákat (csutkatöveket)” ki kell szedni. Fel kell készülni az őszi gabonák fejlődését veszélyeztető gyomnövények vegyszeres irtására is. A kormányzat a „munkák elvégzését az egyéni gazdák részére is lehetővé teszi”. Az öntözéses területeken, rizsföldeken a gátak javítása teljes erővel folyik, fontos a munka mielőbbi befejezése. Fokozottan figyelni kell a különböző kértevők megjelenését, és fel kell készülni az ellenük való védekezésre.

A konyhakertekben a saláta palántázását és a spárga ültetését lehet elkezdni. A zöldborsó újabb vetésével folyamatosan biztosítható a fogyasztók ellátása. A dughagyma nevelése céljából elvethető a hagymamag is. A málna és a szamóca telepítésére is megfelelő az idő.

A gyümölcsösökben a fagyelőrejelzéseknek megfelelően füstöléssel vagy víz permetezésével lehet védekezni. Felhívták a gazdák figyelmét, hogy az utóbbit csak az alkalmazza, aki ért hozzá.

A gyümölcsfák oltását, a ribizke, az egres, a mogyoró dugványozását folytatni lehet. A csonthéjas gyümölcsöt termő fákat a rügyfakadás előtt „1%-os bordói lével” ajánlatos permetezni. Fel kell készülni a jó minőségű csemegeszőlők fagytól történő megvédésére is. Az állatok esetében – a gazdák készleteitől függően – a takarmányrépa és a kukoricaszár mellett fokozatosan át kell térni a zöldtakarmányok etetésére.²⁷

A *Falurádió* 1957. április 16-án elhangzott műsorában a termelőszövetkezetek helyzetét, működésének további lehetőségeit tárgyalták. „Sok faluban szóba kerül mostanában a volt termelőszövetkezeti tagok ügye. Ez teljesen érthető, hiszen alig-alig akadt az elmúlt esztendő végén olyan termelőszövetkezete hazánknak, amelyikben ne lettek volna kisebb-nagyobb viharok, ahol ne sodródtak volna ki jónéhányan a közösből. Hogy milyen nagy volt a

²⁶ *Falurádió, Gazdanaptár. Mire figyeljenek a gazdák a héten? 1957. 03. 04. MNL OL, digitális másolat. Műsorboríték. Adásba ment: 1957. 03. 04. 6:00–6:10. Kossuth rádió.*

²⁷ *Falurádió. Gazdanaptár. Mire figyeljenek a gazdák a héten? 1957. 04. 01. MNL OL, digitális másolat. Műsorboríték. Adásba ment: 1957. 04. 01. 6:00–6:20. Kossuth rádió.*

felfordulás, azt pár számadat is szemléltetően mutatja. Tavaly október 15-én még 3954 termelészövetkezet működött falvainkban és városaink határában. A 3954 szövetkezetből 2485 feloszlott. A 957 termelészövetkezeti csoportból is szétment 500. A középparaszt tsz tagok aránya a korábbi 33 százalékról 17 százalékra csökkent. Hallatlanul nagy volt tehát a termelészövetkezeti mozgalom vérvesztése.

A zűrzavaros heteket, hónapokat azonban a kijózanodási időszak követte. A volt termelészövetkezeti tagok ezrei jöttek rá: csúnyán rászédtek őket, s a szövetkezet feloszlásakor tulajdonképpen a biztos megélhetés lehetősége csúszott ki a talpuk alól. A felismerést tettek követték s gyors egymásutánban szerveződtek újjá a korábban feloszlott szövetkezetek. Néhány hét alatt jóval több mint ezer termelészövetkezet és mintegy 400 termelészövetkezeti csoport alakult újjá.

Ezek a rideg, száraz számok, mindennél meggyőzőbben tanúsítják, hogy milyen mély, erős, eltéphetetlen gyökeret vert hazánkban is a szövetkezés, a termelészövetkezeti mozgalom eszméje. Hiszen a legtöbb helyen – azt is lehetne mondani, hogy úgyszólván kivétel nélkül mindenütt – az volt a helyzet, mint Kálózdon, ahol a tagok kezdeményezésére jött létre ismét a szövetkezet.” A Fejér vármegyében, a Székesfehérvári járásban található községben a parasztság öntevékeny módon szervezte meg újra a termelészövetkezetet, nem zártak ki senkit, aki újra dolgozni szeretett volna. Nem mondták nekik, „*későn ébredtetek fel, próbáljátok csak az egyéni sorsot. Az ilyenfajta magatartás teljesen helytelen. Azon ne csodálkozzon senki, hogy egyik termelészövetkezeti tag előbb, a másik pedig csak utóbb jött rá arra: jobb a szövetkezés, mint az egyéni gazdaság. Miért büntetik hát sokhelyütt azokat, akik, ha ugyan nem is a rend kialakulásának első napjaiban, de azért most már mégis csak rájöttek arra, hogy a szövetkezetben gondtalanabb, jobb a paraszti élet? Az elzárkózás soha nem vált a szövetkezeti mozgalom hasznára. Miért éppen a mostani elzárkózás hozna hasznót?*”

A termelészövetkezetek alakulásánál a belépőket „*egyenként megnézik, amikor sorsukról döntenek*”. Azokat a tagokat, akik korábban „*mindig a közösség megrövidítésén törték a fejüket, s örökké elégedetlenkedtek, most nem fogadják vissza*”. A Fejér vármegyében, a Dunaújvárosi járásban található Besenyőn újjászerveződő Sallai szövetkezet példáját mutatták be a műsorban, ahol az „*októberi napokban is azok*” bomlasztottak, „*akik 1953-ban szították az elégedetlenséget. Nyilvánvaló: most kétszer is meggondolják,*” hogy újra felvegyék őket, hogy „*higyjenek-e azoknak, akinek egyszer megbocsátottak, de enyhén szólva megint tévedtek*”. A szövetkezetek „*alapvető joga és egyben kötelessége is,*” amikor a leendő tagok ügyében döntenek, hogy „*ne legyenek igazságtalanságok, mérlegeljék megfontoltan: méltó-e a jelentkező a felvételre, de ne varrjanak a nyakába akkor is súlyos hibákat, ha azokat nem követte el*”.

A termelőszövetkezetek tagjainak felhívták a figyelmét arra, „*ne fedjék: nemcsak az egyéni gazdálkodás körülményei lettek kedvezőbbek a kormány intézkedései, határozatai után, hanem nekik is könnyebb a dolguk*”. Az a tag, aki korábban elégedetlen volt a szövetkezeti szabályzat „*merev előírásaival,*” és ezért lépett ki a tsz-ből, vagy agitált ellene, „*ma a helyesen, jól kidolgozott, jól alkalmazott alapszabály láttán, őszinte, meggyőződéses híve lehet a tsz-nek. Aki zsörtölődik azon, hogy a tagságnak nincsen szava a közösben, mert mindent »fönt« (gyakran a tagok véleménye ellenére) döntöttek el, az a mostani változások láttán szorgalmas dolgozója, jó tagja lehet a közösnek.*”

1957 elejétől jelentősen megváltozott a szövetkezeti mozgalom. Az új szabályok bevezetésével elhárult az akadály a tsz-ek eredményes működése előtt. A szövetkezetek „*vonzóbbá lettek a falu népe előtt*”. Ezért nem szabad indokolatlanul elzárkózni a „*belépni szándékozók előtt,*” mert ez könnyen a szövetkezet elszigetelődését vonhatja maga után. A szövetkezeti mozgalom „*jelen és jövője*” szempontjából a legfontosabb, hogy egyetlen „*belépni szándékozó értékes embert sem*” veszíthet el egyetlen szövetkezet sem. A mozgalom is csak az „*új tagok erejével lehet erősebb*”.²⁸

A *Falurádió* április 19-én elhangzott adásában a mezőgazdasági iparágak fejlesztését, lehetőségeit mutatták be a belterjes mezőgazdaságban. A rádió műsorában rövid történeti áttekintést adtak a mezőgazdasági termények korábbi, háziiparban történő feldolgozásáról. Kiemelték, „*két emberöltővel*” korábban a feldolgozás még a háziipar keretein belül működött. A tejtermékek előállítás, a szeszfőzés, a sörkészítés, a kender- és gyapjúfeldolgozás, a borászati tevékenység kisüzemekben történt, ugyanúgy, ahogy a gyümölcsök és zöldségek tartósítása. A mezőgazdaság ágazatainak, a mennyiségi termelésnek már szűknek bizonyultak a háziipar keretei. A belföldi fogyasztói igények növekedésének és a külkereskedelem bővülésének kielégítésére létrejött a gyáripar, a mezőgazdasági termékek feldolgozására az élelmiszeripar. A háziipar teljes nem tűnt el, megtalálta a piacot a nagy tömegben előállított élelmiszergyártás mellett.

A Kádár-kormány mezőgazdasági politikájában fontos szerepet kapott a belterjes vagy intenzív gazdálkodás. A műsor készítői a továbbiakban arra a kérdésre keresték a választ, milyen összefüggés figyelhető meg a belterjes irányú termelés és a mezőgazdasági ipar között. Megállapították, hogy a mezőgazdasági iparágak „*szerepe és jelentősége a termelés belterjességének fokozásával egyre növekszik*”. A belterjesség fokozása maga után vonta a mezőgazdasági iparágak fejlesztését, a korszerű agrotechnikai eljárások kifejlesztését, alkalmazását.

A mezőgazdaság néhány ágazatának vizsgálatával arra is rámutattak a

²⁸ *Falurádió*. A hűség és megtévesztett, de visszatérő tagok együttes erejével – a termelőszövetkezeteink felvirágoztatásáért! 1957. 04. 16. MNL OL, digitális másolat. Műsorboríték. Adásba ment: 1957. 04. 16. 6:00–6:20. Kossuth rádió.

műsorban, hogyan lehetnek ezek versenyképesek a magyar vásárlók körében és a külföldi piacokon. Az állattenyésztési ágazatok fellendítése elsősorban a „*minőségi tejtermék-gyártás fokozott igényeit*” jelenti. Ahhoz, hogy a hazai és a világpiacon a magyar termékek versenyképesek legyenek, kifogástalan minőségben és csomagolással kell megjeleníteniük. A mezőgazdasági termények termelése esetében bizonyos különlegességet jelent az ország éghajlata és talajviszonyai. Az állatok takarmányozására természetesen növények ásványi anyagokban és vitaminokban gazdagabbak, „*zamatanyagokban bővelkedő tej előállítását*” teszik lehetővé. A magyar tejtermékek minőségi előállításához az üzemek „*nagy része*” nem rendelkezett korszerű gépekkel, „*így a gyártási eljárások is részben korszerűtlenek*”. A tervek szerint a „*szarvasmarhatenyésztés szükségyszerű és várható fellendítése után néhány éven belül országosan és évenként mintegy háromnegyed milliárd [sic!] literrel több tejet adhat az eddiginél a tejipar számára*”. 1957 tavaszán „*mintegy 1,5–1,75 milliárd [sic!] liter tej kerülhet feldolgozásra*”. A magyar tejipar nincs felkészülve ekkorra mennyiség feldolgozására, tehát a meglévő üzemeket korszerűsíteni kell, és újak építésére is szükség van.

A mezőgazdaság másik ágazata a juhászat, ahol szintén hasonló fejlesztések szükségesek, és nemcsak a tejtermék, hanem a gyapjúfeldolgozás esetében is. A húsipar, a húsfeldolgozás állapotát is bemutatta néhány gondolat erejéig a *Falurádió* műsora. „*Korszerűtlen és bővítésre szoruló a vágóhídi hálózat*,” a húsfeldolgozó üzemek korszerűsítésére újak építésére lenne szükség. A külföldi piacokon a két világháború között jelentek meg a magyar húsipar termékei.

A növényi eredetű nyersanyagok ipari feldolgozásában elsőként a cukoripar helyzetét vázolta a műsor. Az iparág 1957 tavaszán is „*feldolgozási nehézségekkel*” küzdött. „*... a cukorrépatermelést és így a cukorgyártást is tovább kell fokozni, nemcsak a lakosság jobb ellátása, hanem a konzerv és édesipar ugyancsak szükségyszerű fellendítése érdekében is*”. Szükséges a cukorrépa termőterületének növelése, a minőségi termesztés „*elsőrangú talajmunkát követel*,” a gyártási folyamat mellékterméke pedig kiváló adaléka az állattenyésztés takarmányalapjának. A cukorrépa mennyiségét és minőségét elsősorban a „*jól trágyázott, mély művelésben részesített*” talaj biztosítja. A kiváló termés az édesipar fellendüléséhez elengedhetetlenül szükséges gyáripar megteremtését sürgeti.

A lucerna a „*magyar föld egyik legértékesebb növénye*”. A lucerna, a herefélék és aprómagvak „*feldolgozása a korszerű berendezésű magtisztító telepek, sőt gyáriparszerűen szervezett nagyüzemek létesítését követeli*”. Külföldön ismert árúk a „*gyógy-, fűszer- és illatanyagot szolgáltató növények, illetőleg a belőlük készített kivonatok*”. Az iparág fejlesztését ebben az irányban is szükséges fejleszteni.

A műsorban szintén csak említés tettek a kertészeti és szőlészeti termelés ipari vonatkozásairól, azzal a megjegyzéssel, hogy hasonlóan a ko-

rábban említett iparágakhoz, a mezőgazdasági növények korszerű feldolgozására vonatkozó fejlesztések ebben az esetben is elengedhetetlenül fontosak.

A műsor összefoglalásában hangsúlyozták, hogy a termelést a „*belterjesség irányában kell fejleszteni, ez szükséges és sürgős feladat, amelytől nagymértékben függ a mezőgazdaság jövödelmezősége*”. Alapvetően szükséges a mezőgazdaságban megtermelt növényi és állati eredetű termények és termékek korszerű feldolgozása, a világpiacra történő bekerülésük, ehhez pedig nélkülözhetetlen az ipari üzemek korszerűsítése, modern új technológiák beszerzése.²⁹

* * *

1957 tavaszán az elhangzott műsorok tartalma, hangneme jelentősen különbözött az 50-es évek Rákosi-féle adásaitól. Rámutattak a hiányosságokra, ugyanakkor a párt célkitűzéseinek megfelelően a legfontosabb feladat a termelőség- és termékek-újraszervezésének propagandája volt. A *Falurádió* műsorában új rovatokat, hasznos, életszerű tanácsokat, szakmai segítséget igyekeztek adni a mezőgazdaságban dolgozóknak, a gazdáknak. A kormány az egyéni gazdálkodókat is támogatásban részesítette. A forradalmat követően a rádió műsorpolitikájában megfigyelhető a párirányítás hathatós jelenléte. A későbbiekben a szabadabb műsortartalom és szerkesztés lesz a jellemző. A Kádár – korszakban a rádió az emberek mindennapjainak részévé kívánt válni!

²⁹ *Falurádió*. A mezőgazdasági iparágak fejlesztésének jelentősége a belterjes mezőgazdaságban. 1957. 04. 19. MNL OL, digitális másolat. Műsorboríték. Adásba ment: 1957. 04. 19. 5:00–5:20. Kossuth rádió.